

KESKIÖSSÄ
KANSALLISSOSIALISTINEN
KASVATUSKOKEILU – MITÄ
SEN TULISI KERTOAA
AIKAMME
PEDAGOGIIKALLE?

Jyrki Kaarttinen

23.11.2017

Tieteiden talo

Helsinki

ESITYKSEN SISÄLTÖ

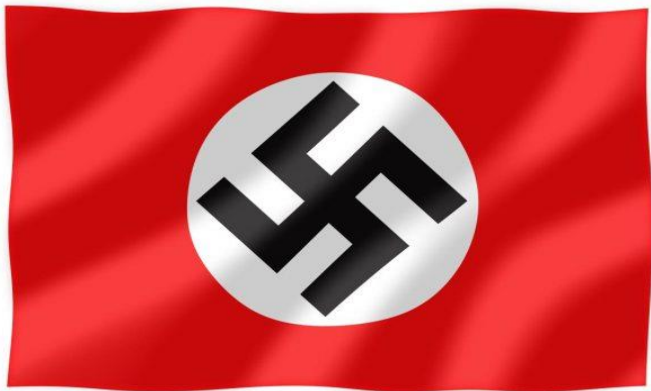
- Miksi kasvatuksen historiaa?
- Tutkimuksen lähtökohta
- Väitöstutkimuksen tarkoitus, asemointi ja tutkimuskysymykset
- Mitä oli **kansallissosialistinen kasvat**us?
- Oman tulkintani perusteet
- **Kansallissosialistisen kasvat**usajattelun kosketuspintoja nykypedagogiikassa
- Miten tästä eteenpäin?

MIKSI KASVATUKSEN HISTORIAA?

- **Kasvatus on luonteeltaan historiallinen ilmiö, joka ponnistaa aina sukupolvien välisestä jännitteestä (Giesecke 2001)**
- **Kasvatus on utopistinen hanke, joka voi suuntautua nykyisyydestä tulevaisuuteen vain menneisyyden ymmärtämisen kautta [Nietzsche (1874) 1999]**
- **Kasvatuspäämäärän mielikuva ja sen käsitteellistäminen on luotavissa vain menneisyydestä (Värri 2014)**
- **Kasvatustieteen uusintaminen ja uudistuminen (teorianmuodostus) edellyttävät, että yhteys omaan tieteentraditioon säilyy (Hilpelä 2009)**

VÄITÖSKIRJANI ”**KANSALLISOSIALISTINEN KASVATUS** –POLITIIKKA VAI PEDAGOGIIKKA?” (2017) LÄHTÖKOHTA

”Monet aikamme tapahtumat viittaavat siihen, että kansallissosialismi on ehkä paljastanut erikoisen räikeässä muodossa nykyisten yhteiskuntien ehtoja sekä toiminnan ja ajattelun tendenssejä, joita voi esiintyä muuallakin”.

Norbert Elias

VÄITÖSTUTKIMUKSENI TARKOITUS

- Väitöskirjallani olen halunnut osallistua kriittisesti kasvatusta koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun kasvatuksen pyrkimyksistä ja tavoitteista myös tässä ajassa
- Kasvatuksen historiantutkijan pitää uskaltaa ottaa kriittisesti kantaa ja nostattaa omien tutkimustulostensa merkitys myös nykyisyydelle ja tulevaisuudelle
- Uskon, että (kasvatuksen)historia tieteenä, perinteelle avautuen, voi opettaa meille arviointi- ja arvostelukykyä, kun suuntaudumme kohti tulevaisuutta (Renvall 1965; Gadamer 1975; Snyder 2017)

TUTKIMUKSENI ASEMOINTI

- **Historianfilosofisesti tutkimuksessani nojaudun nieztscheläiseen kriittisen historiantutkimuksen perinteeseen ja foucaultlaiseen ajatteluun**
- **Kasvatusfilosofisesti tutkimukseni taustalla on Frankfurtin koulun ja kriittisen teorian tietentradiotio, jonka mukaan kasvatuksen tulee suuntautua yhteiskunnan alistavia pakkoja vastaan**
- **Kasvatus ei ole koskaan neutraalia tai epäpoliittista, sillä se joko sopeuttaa tai vapauttaa (Adorno; Horkheimer; Habermas; Foucault; Giesecke; Freire; McLaren; Giroux)**

TUTKIMUSKYSYMYKSET

- Miten **kansallissosialismi** poliittisena valtaideologiana käytti kasvatusta sosiaalistaessaan kansalaisia omaan yhteiskuntaihanteeseensa?
- Minkälaisia mahdollisuuksia nykypedagogiikalla on torjua kasvatuksen käyttämistä vallan välineellistävänä tekniikkana?

MITÄ OLI KANSALLISSOSIALISTINEN KASVATUS?

- Hitlerin sosiaalidarwinistista sovinismia ja imperialismia
- Valistuksen vastaista, antifeminististä, anti-intellektuaalista ja rasistista sosiaalitekniologiaa
- Välineellistettyä politiikkaa ja teknologian ihannoitua
- ”Mustaa idealismia”, ”voittaja vie kaiken” – ideologiaa
- Elitististä sankaruuden ja ”soturimentaliteetin” glorifioitua
- Ksenofobista, tuhoavaa antisemitismia, terveysfanatismia
- Utilitaristista ja aggressiivista vitalismia
- Determinististä ja vaihtoehdotonta ”pelastusoppia”

OMAN TULKINTANI LÄHTÖKOHDAT

- **Politiikka ja valta sen ilmenemismuotona ovat kasvatuksessa aina läsnä**
- **Menneisyys, historia, on mukana niin nykyisyydessä kuin tulevaisuudessa**
- **Historian on oltava hyödyllistä tulevaisuuden palveluksessa olevaa kriittistä orientaatiotiedettä, jonka on palveltava elämää**
- **Menneisyyden uudelleentulkinta avaa mahdollisuuksia toisin näkemiselle ja toisin toimimiselle**
- **Historia ei ole vaihtoehtotonta edistystä, vaan perspektiivistä**
- **Totuutta sen enempää kuin historiallisia tosiasioita ei ole olemassa ennen tulkintoja**
- **Oman äänen esille tuominen on totuudellisempaa ja objektiivisempaa visionäärinen, elämän palveluksessa olevan historian näkökulmasta**
- **Historiantutkimuksessa on kysymys pyrkimyksestä käyttää menneisyyttä nykyhetken tulkitsemiseksi ja tulevaisuuden ennustamiseksi**

(Friedrich Nietzsche)

KANSALLISSOSIALISTISEN KASVATUSAJATTELUN KOSKETUSPINTOJA NYKYPEDAGOGIIKAN KONTEKSTISSA

**KANSALLISSOSIALISTINEN
IDEOLOGIA KASVATUKSEN
"TOTUUDEN POLITIIKKANA"
(FOUCAULT 1980)**

VAIHTOEHDOTTOMUUS / UNIVERSAALI PAKKO

**UUSLIBERALISTINEN
IDEOLOGIA KASVATUKSEN
"TOTUUDEN POLITIIKKANA"
(FOUCAULT 1980)**

**TAVOITE: ROTUPUHDAS,
VITALISTINEN, TAISTELUA JA
KILPAILUA IHANNOIVA,
AGGRESSSIIVINEN JA KOVA
TAHTOIHMINEN**

**ELÄMÄ ON TAISTELUA
SANKARI- JA "SOTURI-
MENTALITEETIN" IHANNOINTI**

**TAVOITE: KILPAILUN JA
JATKUVAN KAMPPAILUN
HYVÄKSYVÄ, VITALISTINEN JA
KUNNIAHIMOINEN
TAHTOIHMINEN**

**KANSALLISSOSIALISTISEN
IDEOLOGIAN SISÄISTÄNYT OPETTAJA ON
POLIITTINEN KASVATTAJA, "FÜHRER"
"Koulu on kuolleiden kalleuksien museo"**

**UUSLIBERALISTISEN EETOKSEN SISÄISTÄNYT,
OPETTAJA ON INNOSTAMIS- JA VOITTAMISVALMENTAJA
"Koulu kuolee, ellei se kykene muuttumaan"**

- KANSALLISSOSIALISTINEN POLITIIKKA SANELEE KASVATUKSEN PÄÄMÄÄRÄT (KONFORMISMI)
- ELITISMI, RASISTINEN "VOITTAJA VIE KAIKEN"-IDEOLOGIA
- ANTI-INTELLEKTULISMI, VITALISMI, UTILITARISMI
- TUHOAVA SUVAITSEMATTOMUUS, TUNNEKYLMYYS
- KASVATUS ON (POLITIIKAN) VÄLINE
- TEKNOLOGIAN ARVOSTUS JA HYÖDYNTÄMINEN

- TALOUDELLISEN KILPAILUKYVYN, TEHOKKUUDEN JA SUORITUSKYVYN MAKSIIMIT MÄÄRÄÄVÄT KASVATUKSEN PÄÄMÄÄRÄT (KONFORMISMI)
- ELITISMI, "VOITTAJA VIE KAIKEN"-IDEOLOGIA
- ANTI-INTELLEKTUALISMI, VITALISMI, UTILITARISMI
- TUNTEIDEN KOVETTAMINEN KILPAILUSSA ON HYVE
- KASVATUS ON (TALouden) VÄLINE
- "TEKNINEN MESSIANISMI" (FREIRE 1973; HANNULA 2000)

KANSALLISSOSIALISTISEN KASVATUKSEN HEIJASTUMIA NYKYPEDAGOGIIKAN PEILISSÄ

- Yhteiskunta "arjalainen veriyhteisö" ↔ • Yhteiskunta "kyvykkäiden liikeyritys"
- Kasvatus on politiikan väline ↔ • Kasvatus on talouden kilpailukyvyn väline
- "Koulu on kuolleiden kalleuksien museo" ↔ • "Koulu kuolee, ellei se kykene uudistumaan"
- Kasvatus on pakkosopeuttamista ↔ • Kasvatus on sopeutumista
- Yhteiskunnallinen hyödyllisyys kasvatuksen strategisena toimintana (Habermas 1981) ↔ • Taloudellinen hyödyllisyys kasvatuksen strategisena toimintana (Habermas 1981)
- Kasvatus perustuu elitismille, kilpailulle ja jatkuville suorituksille ↔ • Kasvatus perustuu elitismille, kilpailulle ja jatkuville suorituksille
- Kasvatus sortavana ja ideologisena valtiokoneistona (Althusser 1984) ↔ • Kasvatus ideologisena valtiokoneistona (Althusser 1984)
- Valistuksen vastaisuus/anti-intellektualismi ↔ • Valistuksen vastaisuus/anti-intellektualismi
- Teknologian hyödyntäminen ↔ • "Tekninen messianismi" ja determinismi,
- Sankaruuden ja "soturimentaliteetin" palvonta (Voittamisen pakko on hyve) ↔ • Sankaruuden ja "soturimentaliteetin" ihailu (Voittaminen on sosiaalinen hyve)
- Tuhoava rotuoppi / vitalismi ↔ • Ableismi / vitalismi/"terveysfasismi"

MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?(1)

- **Välineellisen ja deterministisen ”talous- ja teknototalitarismin” tilalle on nostettava aito pedagoginen moniarvoisuus ja perspektiivisyys, dialogi (Habermas 1981; Steiner 1988)**
- **Pedagogiikan on noustava aikaisempaa määrätietoisemmin yhteiskunnallisen konformismin ja suvaitsemattomuuden vastavoimaksi (Adorno 1997)**
- **Pedagogiikan tulee entisestään vahvistaa ihmisen ”kykyä käyttää omaa järkeään ilman toisten johdatusta” (Kant 1967)**

MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN? (2)

- **Pedagogiikan on taisteltava vahvemmin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon puolesta**
- **On vahvistettava pedagogien rohkeutta ilmaista kriittisyyttään ja pedagogiikan kykyä reflektoida omaa yhteiskunnallista tilaansa ("Taisteleva humanismi", von Wright 1981)**
- **Taloudellisen reduktionismin sijasta on kamppailtava laaja-alaisen sivistyskasvatusajattelun puolesta (Adorno 1997; Steiner 1988)**
- **Monipuolisen yleissivistyksen, ammattisivistyksen, tieteen ja tutkimuksen vahvistamista on korostettava kaikilla foorumeilla tulevaisuuden hyvän investointina, toivon projektina, eikä vain meno- tai kulueränä**

KIITOS MIELENKIINNOSTANNE!

